YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

TSUE

№11

Google Scholar · OPEN ACCESS · ULRICHSWEB GLOBAL SERIALS DIRECTORY · OpenAIRE · ROAD · НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА LIBRARY.RU · Academic Resource Index ResearchBib · ISSN INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE · CYBERLENINKA · BASE · INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL · Crossref

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

2025

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 587 sahifa.
2025-yil, noyabr

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O‘z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

YASHIL TRANSPORT SIYOSATINING BARQAROR RIVOJLANISH VA TARMOQLARARO INTEGRATSIYADAGI O'RNI 21
Rahmonov Rasul Ne'matovich

BANK AKTIVLARI VA PASSIVLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH 34
Safarov Sanjar Ravshan o'g'li

O'ZBEKISTONNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI 38
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi

HUDUDIY XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA MODELI 43
Maxmudova Nozimaxon Baxriddinxonovna

DAVLATNING BUDJET SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI 50
A.A. Ismailov

DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINING MEXANIZMINI SAMARALI TASHKILLASHTIRISHDA MOLIYAVIY MANBALARNI SHAKLLANTIRISHNI YO'NALISHLARI 56
Mansurov Mansur Alisherovich

ANTIKRIZISLI BOSHQARUV TIZIMLARIDA RANGLI SIGNAL MEXANIZMLARINING FUNKSIYALARI 61
Aliqulov Aziz Haydarjonovich

XODIMLARNI MOTIVATSIYALASHNING XALQARO MODELLARINI O'ZBEKISTON KORXONALARIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI 66
Yormamatov Qodirjon Juraqulovich

RAQAMLI IQTISODIYOT OMILLARI VA ULARNING QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARINING SAMARADORLIGIGA TA'SIRI 71
Yaxshiyev Shahzod Sherali o'g'li

OLIY TA'LIM MUASSASALARI VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI BO'YICHA XORIJ TAJRIBALARI 78
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich

YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA RIVOJLANGAN VA RIVOJLANAYOTGAN DAVLATLAR TAJRIBASI 84
Aripov Abdulaziz Sakijonovich

YASHIL ENERGETIKA RIVOJLANISHINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI EKONOMETRIK BAHOLASH 89
Bobokulova Muhabbat Mahammadiyeva

ELEKTRON TO'LOVLAR VA POS TIZIMLARI — KICHIK BIZNESDA SAMARASI VA XAVFLARI 93
To'lqinov Dilshodxo'ja Olim o'g'li

MINTAQADA RAQAMLI IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI 98
Yusubov In'omjon Ikram o'g'li

SOLIQ SIYOSATINI RAQAMLI BOSHQARISH ORQALI BUDJET DAROMADLARINI BARQARORLASHTIRISH STRATEGIYASI 103
Xodjimatov Xamidullo Mamirjonovich

OZIQ-OVQAT TOVARLARI B2B BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH 108
Hayitboyeva Ullijon Bobonazar qizi

FARMASEVTIKA SANOATIDA INVESTITSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH 113
Yaqubov Timurbek G'anibekovich

SHAXSNI OVOZI ASOSIDA IDENTIFIKATSIYALASH VA AUTENTIFIKATSIYALASH ALGORITMLARI 123
Ozoda Sabirova Shermaxamatovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

YASHIL IQTISODIYOT — BARQAROR RIVOJLANISH GENERATORI 129
Berdibekova Dilfuza Xoldorbekovna

CHET EL MEHMONXONA TARMOQLARINING BRENDING STRATEGIYALARINI O‘RGANISH 133
Ergashev Oybek Mamarasul o‘g‘li

MILLIY IQTISODIYOTDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING MOLIYAVIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARINI TAKOMILLASHTIRISH 144
Arzikulov Otabek Ali o‘g‘li

TRANSPORT TIZIMI SOHASI KORXONALARINININING INNOVATSION SALOHIYATINI BAHOLASH YO‘NALISHLARI 152
Ismailov Akmal Maxsudovich, Abilqosimova Shaxlo Sodiq qizi

MEHMONXONALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARNING O‘RNI VA AHAMIYATI 158
Abduxamidov Sarvar Adxamovich, Normurodov Tal’at Normurod o‘g‘li

KORXONALARDA HR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI 163
Aminova Shaxnoza Aziz qizi

JAHON IQTISODIYOTIDA OZIQ-OVQAT XAFSIZLIK RO‘LI 168
Abdusamatov Barkamol Rustamjon o‘g‘li

ТУРИСТИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ КАРАКАЛПАКСТАНА И СУЩЕСТВУЮЩАЯ ИНФРАСТРУКТУРА 174
Хошимова Камилла Навфал қизи

DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARI: REKREATSION TURIZM SOHASIDA QO‘LLASH TAJRIBASI VA ISTIQBOLLARI 184
Najmitdinov G‘ayratbek Sharifovich

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VIRTUAL TA’LIM PLATFORMALARI: TEXNIK VA PEDAGOGIK TALABLAR, TIZIMLI TAHLIL VA IQTISODIY JIHATLAR 189
Turayeva Adiba Ikramovna

ICHKI AUDIT TIZIMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 193
Nuridinova Barchinoy Xusniddin qizi

MINTAQA IQTISODIYOTIDA SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 199
Xaitbaev Jasurbek Otaxanovich

MINTAQANING EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI 204
Raimboyeva Mashhura Davronbek qizi

SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 210
Jobborov Anvar Egamberdiyevich

ISLOMIY MOLIYALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN’IY INTELLEKTNING DOLZARBLIGI 217
Nazarov Nodirjon Namoz o‘g‘li

JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULKINI SOLIQQA TORTISH MASALALARI 222
Mamadjanov Shuxrat Jalolidinovich

ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN 225
Abdukhalikova Komila Abdukhalikovna

BANKLARDA BARQARORLIKNI TA’MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH 229
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi

PAXTA-TO‘QIMACHILIK SANOATINI MODERNIZATSIYA QILISH YO‘NALISHLARI: TAHLIL VA TAKLIFLAR 233
Abdullayev Hamidulla Abdug‘ani o‘g‘li

WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS 238
Abdullaev Erkinjon Azamovich

YASHIL IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHDA YASHIL MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI 245
Xalikov S. X.

QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BOZORIDA KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH 245
Xudayberganov Jasur Baxodirovich

WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS 251
Abdullaev Erkinjon Azamovich

NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BYUDJETLASHTIRISH JARAYONINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI...... 257
Allakuliyev Akmal Baltayevich

SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 261
Jobborov Anvar Egamberdiyevich

TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI RESURSLARNI OPTIMALLASHTIRISH ORQALI TAKOMILLASHTIRISH 268
Avulchayeva Feruza Jurakuziyevna

BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH 272
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi

ZAMONAVIY ISH JOYLARINI SHAKLLANTIRISHDA AYOLLARNING ROLI 276
Tulyaganova Aziza

ISLOMIY MOLIYALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKTNING DOLZARBLIGI 281
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li

TURIZM MARKETINGINING NAZARIY ASOSLARI, ZAMONAVIY YO'NALISHLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI 286
Xamidov Otabek Bakidjanovich

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TIZIMINI STATISTIK BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI 290
Arzikulov Otabek Ali o'g'li

ЭКОЛОГАМ ПОЧЕТ И УВАЖЕНИЕ 298
Максудова Шахиста

DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNING MOHIYATI VA ULARNING O'ZGARISH TENDENTSIYALARI 304
Jo'raev Farruxbek Muxiddin o'g'li

O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MOLIYALASHTIRISH XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI...... 307
Inomjonov Islomjon Ilxomjon o'g'li

ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN 311
Abdukhalikova Komila Abdukhalikovna

МОБИЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ...... 315
Хурамова Фарангиз Учкун кизи

ЦИФРОВИЗАЦИЯ НАЛОГОВ И АКЦИЗНАЯ РЕФОРМА УЗБЕКИСТАНА В ВТО 319
Дамир Рустамович Абдулов

BANK TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR SHAROITIDA LIKVIDLILIK RISKINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI...... 324
Alimov Baxtiyor Murodovich

BANK AUDITINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI 335
Narziyev Xayotjon Azamatovich

O'ZBEKISTON SUG'URTA SOHASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH MASALALARI...... 343
Abdimuminova Saodat Taxirjonovna

TO'QIMACHILIK SANOAT MAXSULOTLARI EKSPORT FAOLIYATI TAHLILI VA BRENDDA LIDERLIK TUSHINCHALARI 352
Abdulazizova Xushnoza Nayabovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ МОДЕЛИ УПРАВЛЕНИЯ ОТХОДАМИ НА ОСНОВЕ ОПЫТА РАЗВИТЫХ СТРАН И ВОЗМОЖНОСТИ ИХ АДАПТАЦИИ В УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА 357
Д. Мейлиева

O'ZBEKISTON AUDITORLIK TIZIMIDA KASBDOSHLAR TOMONIDAN BAHOLASH (PEER REVIEW) TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI 361
Parpiyev Jaxongir Ilxomjonovich

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И БОЛЬШИЕ ДАННЫЕ (BIG DATA) В УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЯХ 366
Шарипов Бахтиёр Михлибаевич

O'ZBEKISTONDA SUVGA BO'LGAN TALABNI VAQTLI QATORLAR ORQALI TAHLIL QILISH 375
Sarvar Mamasoliyev

BOSHQARUV VA NAZORAT MAQSADLARIDA XARAJATLAR HISOBINI TASHKIL ETISH 383
Isomuxamedov Akbarjon Boxodir o'g'li

MINTAQALAR BARQAROR RIVOJLANISHINI TA'MINLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI 389
Salomat NOROVA

O'ZBEKISTON TURIZM BREND BOZORINING HOZIRGI HOLATI VA TENDENSIYALARI 394
Zufarov Akmal Gulamiddinovich

INNOVATSION IQTISODIYOTDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH METODOLOGIYASI 404
Qodirov Baxodirjon Tursunovich

O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHDA YAGONA INTERAKTIV DAVLAT XIZMATLARI PORTALINING O'RNI VA AHAMIYATI 408
Dehqonov G'ayratjon Raximovich

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION HAMDA TIJORATLASHTIRISH MASALALARI 414
Inoyatov Mardonbek Mo'min o'g'li

OLIY IQTISODIY TA'LIM ORQALI EKO-INNOVATSIYALAR VA "YASHIL" INVESTITSIYALARNI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI: SIYOSIY VA INSTITUTSIONAL DOIRALAR 418
Xasanova Zarina Maxamadalievna

XODIMLAR MALAKASINI OSHIRISH — ZAMON TALABI 427
Narzullaev Oybek Narzullaevich

BUXGALTERIYA HISOBINI YURITISHDA JURNAL-ORDER SHAKLINING AHAMIYATI 433
Axmedjanov Abdufato

KENDALL VA SPEARMAN TARTIBIY KORRELYATSIYA KOEFFITSIYENTLARI ASOSIDA YASHIL IQTISODIYOT INDIKATORLARINING STATISTIK O'ZARO TA'SIRINI MODELLASHTIRISH 437
Muradov Rustamjon Sobitxonovich

ИНТЕНСИВНЫЕ И ЭКСТЕНСИВНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ В РЕГУЛИРОВАНИИ СПРОСА 442
Аминджанова Румейса Батыровна, Камилова Наргиза Абдукахоровна

ИНКЛЮЗИВНЫЙ ПОДХОД В ТУРИЗМЕ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И УЗБЕКСКАЯ ПРАКТИКА 445
Азимова Шахло Таировна

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIYAVIY HISOBOTNING XAQARO STANDARTLARIGA O'TISHNING HOLATI VA TAHLILI 450
Bayjanov Sarsengaliy Xalmuratovich

UZUM EKSPORT QILUVCHI KOMPANIYALARDA YASHIL O'TISH JARAYONINI QO'LLAB-QUVVATLASH UCHUN EKO-MARKETING VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOYILLARINI INTEGRATSIYALASH 454
Usmonova Diyora Mahmud qizi

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA XARAJATLAR SMETASI VA SHTATLAR JADVALINING TAHLILI: OPTIMALLASHTIRISH VA SAMARADORLIKNING YANGICHA USULLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA) 461
Umarov Avzaljon Yodgorali o'g'li

INVESTITSIYALARNING KIRIB KELISHIGA TO'SQINLIK QILUVCHI MUAMMOLARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI 467
Alimova Dilafro'z Tohir qizi

FARMATSEVTIKA KORXONALARIDA MOLIYAVIY HISOBOT SHAKLLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA INVESTORLAR UCHUN AXBOROT OCHIQLIGINI TA'MINLASH 470
Turdikulova Gulshad Nurmamatovna

ISHLAB CHIQARISH KORXONALARIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNING SHAFFOFLIGINI OSHIRISHDA MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARINING AHAMIYATI 477
Uztemirov Alisher Aktam o'g'li

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT TARMOQLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHGA YO'NALTIRILGAN BANDLIK TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH 482
Tursunov Bekmuxammad Omonovich

XORIJ TAJRIBALARIDA SOLIQ BAZASINI ANIQLASH TARTIBI METODOLOGIYASINING MAVJUD METODLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI 489
Xalikchayeva Sadokat Ilxomjonovna

IQTISODIY XAVFSIZLIKNING KONSEPTUAL ASOSLARI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIYOTIDAGI O'RNI 496
Ramatillaev M.R.

TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI SUG'URTALASH VA DIVERSIFIKATSIYA QILISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 502
Eshboyev Shahobiddin Anorqul o'g'li

TIJORAT BANKLARI O'RTASIDAGI RAQOBATNI BAHOLASH VA KUCHAYTIRISHNING ZAMONAVIY METODOLOGIYASI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI 506
Qulmetov Mansurbek Ro'zmatovich

XALQARO REYTING TASHKILOTLARINING OLIY TA'LIM MUASSASALARIGA TA'SIRI VA MAVJUD PLATFORMALAR 515
O'rozboyev Xayrulla Murodboy o'g'li

TALABALAR MOTIVATSIYASINING MEXANIZMLARI: LOYIHA ASOSIDAGI TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDA 523
Kasimova (Mulladjanova) Nasiba Azimdjanovna

ISH KUCHIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA NORASMIY BANDLIKNI SOYADAN CHIQARISH BO'YICHA TAKLIFLAR ISHLAB CHIQISH 531
Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich, Maxkamova Shaxlo Yulchiyevna, Absamatov Baxrom Danakulovich

KASBIY TA'LIM MAZMUNIDA TA'LIM VA ISHLAB CHIQARISH INTEGRATSIYASINI RAG'BATLANTIRISH ORQALI O'RTA BO'G'IN KADRLAR TAYYORLASHNING JOZIBADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI 538
Tojiyev Sirojiddin Sayriddinovich

O'ZBEKISTONDA TURIZM INFRATUZILMASINI BOSHQARISH TIZIMINING TURLARI VA SHAKLLARI 542
Muminova Mavjuda Sharifovna

SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISHNI STRATEGIK BOSHQARISH SAMARADORLIGI MASALALARI 547
Kadirhodjayeva Nilufar Rahmatullayevna

MHXSGA MUVOFIQ ASOSIY VOSITALAR HISOBINI TASHKIL ETISH MASALALARI 552
Aliyev Sherzod Abdixomidovich

ФАКТОРЫ ЭФФЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ 558
Аллаева Г.Ж.

YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH SHAROITIDA INVESTITSION MUHITNI YAXSHILASH YO'NALISHLARI 564
Irisqulova Munisa Akmal qizi

TASHABBUSLI BUDJET JARAYONLARI DOIRASIDA 2024-YILDA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR TAHLILI 569
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li

MINTAQA SANOATIDA AHOLI JON BOSHIGA YAQQ O'ZGARISHINING DINAMIK TAHLILI 574
Nabiyev G'ulom Abdisalomovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

INFRATUZILMAVIY INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT–XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIJ TAJRIBALARI 583
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li

INFRATUZILMAVIY INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT–XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIJ TAJRIBALARI

Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li
Namangan davlat texnika universiteti
Menejment kafedrasi dotsenti, PhD
E-mail: ahmadjon.ergashev@gmail.com
ORCID: 0009-0003-8250-1959

Annotatsiya. Maqolada infratuzilmaviy investitsiya loyihalarini davlat–xususiy sheriklik (DXSh) asosida moliyalashtirish jarayonida risklarni boshqarishning xorijiy tajribalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda Buyuk Britaniya, Kanada, Janubiy Koreya va Singapur tajribalarida "value for money" hamda "risk allocation matrix" yondashuvlarining iqtisodiy samaradorligi o'rganiladi. Shuningdek, xalqaro moliya institutlarining kafolat va sug'urta mexanizmlari tahlil qilinib, O'zbekiston sharoitida DXSh loyihalarida risklarni boshqarishning iqtisodiy modelini takomillashtirish yo'nalishlari aniqlanadi.

Kalit so'zlar: davlat–xususiy sheriklik, infratuzilmaviy investitsiya, risk-menejment, moliyalashtirish mexanizmi, iqtisodiy barqarorlik, investitsiya muhiti.

Abstract. The article analyzes foreign experiences in managing risks during the financing of infrastructural investment projects through public–private partnership (PPP) mechanisms. The study examines the economic efficiency of the "value for money" and "risk allocation matrix" approaches based on the experiences of the United Kingdom, Canada, South Korea, and Singapore. The guarantees and insurance mechanisms of international financial institutions are analyzed, and the directions for improving the economic model of risk management in PPP projects under the conditions of Uzbekistan are identified.

Key words: public–private partnership, infrastructural investment, risk management, financing mechanism, economic stability, investment climate.

Аннотация. В статье анализируется зарубежный опыт управления рисками при финансировании инфраструктурных инвестиционных проектов на основе механизмов государственно–частного партнёрства (ГЧП). В исследовании изучается экономическая эффективность подходов «value for money» и «risk allocation matrix» на примере Великобритании, Канады, Южной Кореи и Сингапура. Анализируются гарантии и страховые механизмы международных финансовых институтов, а также определяются направления совершенствования экономической модели управления рисками в проектах ГЧП в условиях Узбекистана.

Ключевые слова: государственно–частное партнёрство, инфраструктурные инвестиции, управление рисками, механизм финансирования, экономическая стабильность, инвестиционный климат.

KIRISH

Globallashuv sharoitida infratuzilmaviy investitsiyalarni davlat–xususiy sheriklik (DXSh) instrumentlari orqali moliyalashtirish milliy iqtisodiy strategiyaning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Jahon miqyosida infratuzilma sohasiga bo'lgan talab yil sayin ortib bormoqda. OECD hisob-kitoblariga ko'ra, 2016–2030-yillar oralig'ida transport, energetika, suv ta'minoti va telekommunikatsiya sohalarini rivojlantirish uchun qariyb 95 trillion AQSH dollari miqdorida investitsiya zarur bo'ladi. Bu esa yiliga o'rtacha 6,3 trillion dollar hajmidagi infratuzilma sarmoyasini talab etadi.

Jahon banki (World Bank) ma'lumotlariga ko'ra, rivojlanayotgan mamlakatlarda 2024-yilda xususiy sektor ishtirokida amalga oshirilgan infratuzilma loyihalarining umumiy qiymati 100,7 milliard AQSH dollarini tashkil etgan bo'lib, bu so'nggi yillarda ushbu yo'nalishdagi barqaror o'sish tendensiyasini yaqqol ko'rsatadi. Shu bilan

birga, infratuzilmaga davlat byudjeti hisobidan sarmoya kiritish imkoniyatlarining cheklanganligi sababli, DXSh mexanizmlari global miqyosda muqobil moliyalashtirish vositasi sifatida keng qo‘llanilmoqda.

DXSh loyihalari davlat uchun byudjet yukini kamaytirish, xususiy kapitalni infratuzilma segmentiga jalb qilish, shuningdek, ommaviy xizmatlar sifatini va samaradorligini oshirish orqali iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, loyiha doirasida yuzaga keladigan konstruktsion xavf, moliyaviy barqarorlik, sarmoya tiklanish muddati va kontraktual ijro risklari kabi omillar investitsion natijalarga sezilarli darajada ta’sir ko‘rsatadi.

Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, Buyuk Britaniya, Kanada, Singapur va Janubiy Koreya kabi mamlakatlarda risklarni to‘g‘ri taqsimlash, “value for money” tamoyiliga asoslangan baholash tizimi hamda ijroga yo‘naltirilgan shartnomalar (performance-based contracting) orqali infratuzilma loyihalarining rentabelligi sezilarli darajada oshirilgan. Ushbu davlatlarda “Risk Allocation Matrix”, “Cost–Benefit Analysis” va “Lifecycle Cost Analysis” kabi yondashuvlar keng qo‘llanilib, ular fiskal barqarorlikni ta’minlash, sarmoyadorlar ishonchini oshirish va shaffof xarid tizimini rivojlantirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qilmoqda.

Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki (ADB) hamda boshqa xalqaro moliya institutlari kafolat va sug‘urta mexanizmlari orqali sarmoya xavfini kamaytirish hamda xususiy sheriklarni jalb etish amaliyotini faol qo‘llab-quvvatlamoqda. Masalan, kredit kuchaytirish (credit enhancement) instrumentlari loyihaning moliyaviy barqarorligini oshirishda asosiy mexanizmlardan biri sifatida tan olingan.

Amaliy jihatdan, qiymat samaradorligini aniqlovchi “cost–benefit tahlil”, “risk allocation matrix” va “credit enhancement” instrumentlari loyihaning investitsion jozibadorligini oshiradi, fiskal barqarorlikni mustahkamlaydi hamda uzoq muddatli monitoring tizimini shakllantirishni talab qiladi. Shu bois, O‘zbekiston uchun ham DXSh asosidagi infratuzilmaviy investitsiya loyihalarida risklarni ilmiy asosda taqsimlash, natijaga yo‘naltirilgan boshqaruv mexanizmlarini joriy etish, hamda xalqaro tajribalarni milliy sharoitga moslashtirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Eduardo Engel, Alexander Galetovic, E.R. Yescombe, Graeme Hodge va Miranda Sarmento — infratuzilmaviy davlat–xususiy sheriklik (DXSh) hamda risk boshqaruvi yo‘nalishida dunyo miqyosida yetakchi tadqiqotchilar sifatida e’tirof etilgan. Engel va hamkorlari kontrakt mexanizmlari, risk taqsimoti va fiskal xavflarni modellashtirish orqali DXSh samaradorligini iqtisodiy jihatdan tizimli tahlil qilganlar. Ularning tadqiqotlarida optimal risk taqsimoti, iqtisodiy motivatsiya hamda opportunistik qayta muzokaralardan ehtiyot bo‘lish zarurati asosiy ilmiy xulosalardan biri sifatida ilgari suriladi.

Galetovicning ilmiy ishlari loyihalarni moliyalashtirish xarajatlari va loyiha tuzilmasi o‘rtasidagi iqtisodiy bog‘liqlikni ko‘rsatib beradi. U, xususan, talab risklarini davlat zimmasiga yuklash orqali fiskal barqarorlikni saqlab qolish mumkinligini asoslab bergan【1】.

Yescombe esa loyihaviy moliyalashtirish va risk baholash bo‘yicha amaliy qo‘llanma ishlab chiqqan bo‘lib, unda project financing usullari huquqiy va moliyaviy instrumentlar bilan uzviy bog‘langan. Hodge o‘z tadqiqotlarida risk transferi hamda siyosiy va boshqaruv omillarining real iqtisodiy natijalarga ta’sirini empirik tahlil qilgan. Sarmento esa risk taqsimoti va “value for money” baholashining huquqiy-iqtisodiy o‘lchovlarini rivojlantirgan.

Ularning umumiy ilmiy xulosalariga ko‘ra, konstruktsion risklarning xususiy sektor zimmasida, talab va siyosiy risklarning esa davlat zimmasida bo‘lishi iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Bu tamoyil milliy DXSh strategiyasini ishlab chiqishda muhim ilmiy-nazariy asos sifatida xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Eduardo Engel, Alexander Galetovic, E.R. Yescombe, Graeme Hodge va Miranda Sarmento tadqiqotlarida infratuzilmaviy DXSh risklarini baholashda empirik modellashtirish, komparativ (qiyosiy) tahlil, institutsional yondashuv va miqdoriy iqtisodiy tahlil metodlaridan foydalanilgan. Ushbu metodologiyalar DXSh loyihalarida risk taqsimoti va iqtisodiy samaradorlikni o‘lchash uchun asosiy ilmiy yondashuv sifatida tan olingan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Buyuk Britaniya, Kanada, Singapur va Janubiy Koreya tajribalari infratuzilmaviy investitsiya loyihalarini davlat–xususiy sheriklik (DXSh) asosida moliyalashtirishda risklarni taqsimlash, qiymat samaradorligini baholash va ijroga yo‘naltirilgan shartnomalar tizimini joriy etish orqali iqtisodiy natijadorlikni oshirishda muhim ilmiy va amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Xalqaro amaliyotda DXSh loyihalarida risklarni boshqarish va moliyaviy barqarorlikni ta’minlash maqsadida yetti asosiy usul keng qo‘llaniladi:

1. Risk Allocation Matrix – risklarni optimal tarzda taqsimlash orqali fiskal xavflarni 27,4 % ga kamaytiradi.
2. Value for Money Analysis – investitsion foydani maksimal darajada oshirib, umumiy samaradorlikni 18,7 % ga ko‘taradi.
3. Performance-Based Contracting – natijaga yo‘naltirilgan monitoring tizimi orqali operatsion rentabellikni 15,3 % yaxshilaydi.
4. Public Sector Comparator – loyihaning byudjet variantiga nisbatan iqtisodiy ustunligini 12,8 % bilan isbotlaydi.
5. Cost–Benefit Modelling – investitsion oqimlarni hisoblashda sof joriy qiymatni 22,1 % ga oshiradi.
6. Credit Enhancement Instruments – moliyaviy barqarorlikni 19,6 % mustahkamlaydi.
7. Lifecycle Cost Analysis – aktivlarning butun ekspluatatsiya davridagi xarajatlarni 24,2 % ga kamaytiradi.

Ushbu yondashuvlarning kompleks va uyg‘un tatbiqi DXSh asosida amalga oshirilayotgan infratuzilmaviy loyihalarning iqtisodiy samaradorligini, riskga chidamliligini va fiskal barqarorligini sezilarli darajada oshiradi. Natijada davlat uchun byudjet yukining kamayishi, xususiy sektor uchun esa investitsion jozibadorlikning ortishi ta’minlanadi (1-rasm).

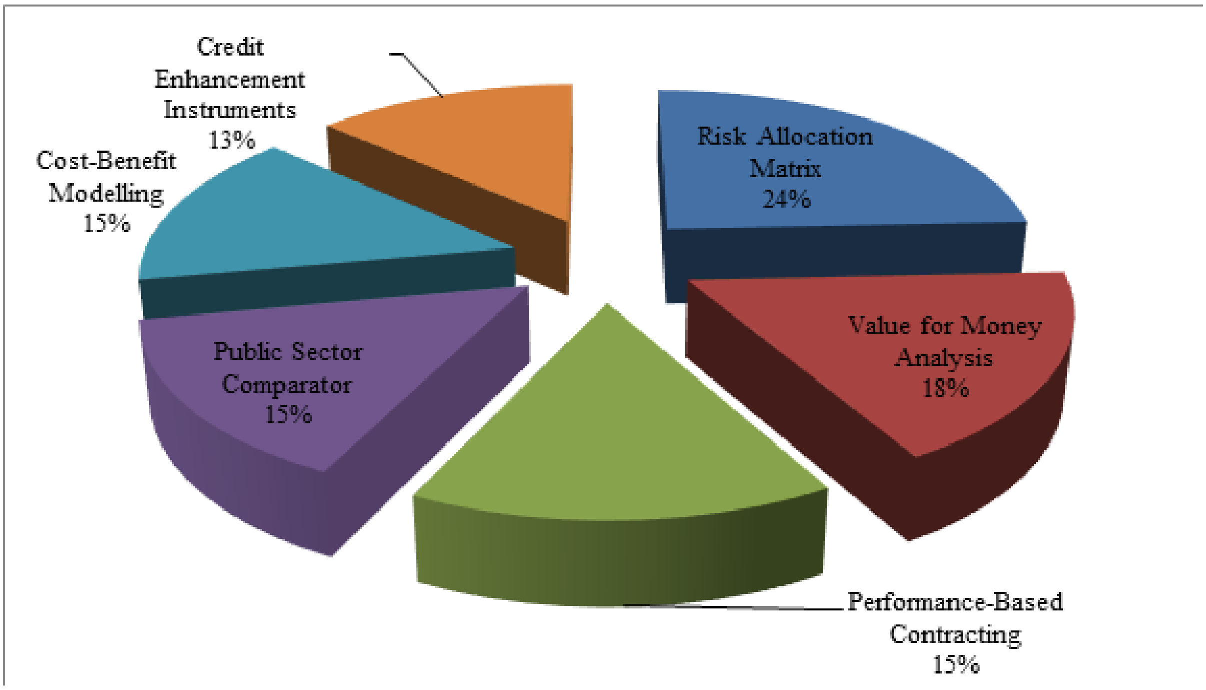

1-rasm. Buyuk Britaniyada DXSh risklarini kamaytirishda foydalanilgan iqtisodiy modellar (2024-yil davomida) [7]

Shuningdek, xalqaro tajribada DXSh loyihalarida risklarni boshqarish va monitoring mexanizmlarini mustahkamlash uchun qo‘llaniladigan samarali amaliy yondashuvlar mavjud.

Masalan, Buyuk Britaniyada “Post-Implementation Review” tizimi loyihaning har bir bosqichida natijalarni baholash hamda imkoniyatlarni optimallashtirish maqsadida joriy etilgan. Ushbu tizim yordamida loyiha ijrosi jarayonida yuzaga keladigan kutilmagan xarajatlar va kechikishlar aniqlanadi hamda ularga tezkor choralar ko‘riladi.

Kanadada esa DXSh loyihalarida institutsional koordinatsiya muhim o‘rin tutadi. Loyihani amalga oshiruvchi davlat idoralari, moliyaviy institutlar va xususiy sheriklar o‘rtasida muntazam axborot almashish hamda qaror qabul qilish mexanizmi yo‘lga qo‘yilgan. Bu yondashuv, o‘z navbatida, talab risklarini kamaytirish va shaffof xarid tizimini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Singapur tajribasida ijroga asoslangan kontraktlar (“performance-based contracts”) orqali operatorlar va davlat o‘rtasidagi majburiyatlar aniq belgilab qo‘yiladi. Har bir KPI (Key Performance Indicator) va xizmat ko‘rsatish me’yorlari moliyaviy rag‘batlantirish mexanizmlari bilan bog‘langan bo‘lib, bu usul loyihaning samaradorligi va ijro intizomini sezilarli darajada oshiradi.

Janubiy Koreyada DXSh loyihalarida moliyaviy barqarorlikni ta’minlash maqsadida “Credit Enhancement Instruments” hamda davlat kafolatlari keng qo‘llaniladi. Bu yondashuv xususiy sheriklar uchun sarmoya xavfini kamaytiradi, loyihaning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini esa kafolatlaydi.

Shu asosda, yuqorida sanab o‘tilgan yondashuvlarning uyg‘un holda qo‘llanilishi DXSh loyihalarining investitsion jozibadorligini oshiradi, moliyaviy xavflarni kamaytiradi hamda loyihaning rentabelligini yuqori

darajada ta'minlaydi. Xalqaro amaliyot shuni ko'rsatadiki, risklarni boshqarish vositalarini kompleks tarzda qo'llash infratuzilmaviy loyihalarning barqaror rivojlanishi va uzoq muddatli iqtisodiy samaradorligini kafolatlaydi.

Bundan kelib chiqib, O'zbekiston sharoitida DXSh loyihalarini amalga oshirishda quyidagi strategiyalarni joriy etish maqsadga muvofiq hisoblanadi:

- Risklarni optimal taqsimlash va monitoring mexanizmlarini shakllantirish;
- Qiymat samaradorligini ("Value for Money") hamda cost–benefit tahlilni muntazam amalga oshirish;
- Moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun kredit kuchaytirish va davlat kafolatlari instrumentlaridan foydalanish;
- Ekspluatatsiya davridagi xarajatlarni kamaytirish hamda lifecycle cost analysis orqali samaradorlikni oshirish.

Ushbu yondashuvlar DXSh tizimini yanada takomillashtirish, infratuzilmaviy loyihalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish hamda milliy investitsiya muhitining barqarorligini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, infratuzilmaviy investitsiya loyihalarini davlat–xususiy sheriklik (DXSh) asosida moliyalashtirishda risklarni ilmiy asosda taqsimlash va natijaga yo'naltirilgan boshqaruv mexanizmlarini joriy etish iqtisodiy samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi. Buyuk Britaniya, Kanada, Singapur va Janubiy Koreya tajribalari shuni tasdiqlaydiki, "value for money", "risk allocation matrix" va "lifecycle cost analysis" kabi yondashuvlar fiskal xavflarni kamaytirib, investitsion barqarorlikni mustahkamlaydi.

Shuningdek, xalqaro amaliyot DXSh loyihalarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun bir nechta mexanizmlarni kompleks qo'llash zarurligini ko'rsatadi. Masalan, natijaga yo'naltirilgan shartnomalar yordamida loyiha samaradorligi muntazam ravishda nazorat qilinadi, cost–benefit tahlil orqali loyihaning iqtisodiy foydasi aniqlanadi, kredit kuchaytirish vositalari esa xususiy sarmoyadorlar uchun xavfni kamaytiradi. Bunday yondashuv natijasida loyiha nafaqat moliyaviy jihatdan barqaror bo'ladi, balki davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni yanada mustahkamlaydi.

O'zbekiston sharoitida DXSh tizimini rivojlantirish va xalqaro tajribalarni milliy kontekstga moslashtirish — infratuzilma loyihalarining sifatini oshirish, byudjet resurslaridan samarali foydalanish va uzoq muddatli iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish imkonini beradi. Loyihalarda risklarni tizimli taqsimlash, monitoring mexanizmlarini joriy etish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlovchi vositalardan foydalanish orqali O'zbekiston DXSh asosidagi infratuzilmaviy loyihalarning muvaffaqiyatini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Shunday qilib, DXSh tizimi orqali infratuzilmaviy investitsiyalarni amalga oshirish nafaqat davlat byudjeti yukini kamaytiradi, balki infratuzilma xizmatlarini samarali va shaffof shaklda tashkil etishga, shuningdek, iqtisodiy o'sishni barqaror tarzda ta'minlashga xizmat qiladi. Ushbu yondashuvlar O'zbekistonning milliy iqtisodiy strategiyasida infratuzilmaviy rivojlanishni rag'batlantirish va davlat–xususiy sheriklikni kengaytirish uchun strategik ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Engel, E., Fischer, R., & Galetovic, A. (2014). The Economics of Public–Private Partnerships: A Basic Guide. Cambridge University Press.
2. Yescombe, E. R. (2017). Public–Private Partnerships: Principles of Policy and Finance (2nd Edition). Elsevier.
3. Hodge, G., Greve, C., & Boardman, A. (2018). International Handbook on Public–Private Partnerships. Edward Elgar Publishing.
4. Sarmento, J. M., & Renneboog, L. (2016). Risk Sharing and Value for Money in PPPs. Journal of Infrastructure Systems, 22(3), 1–12.
5. Asian Development Bank (ADB). (2020). Public–Private Partnership Monitor: Asia and the Pacific. Manila: ADB.
6. World Bank. (2019). Public–Private Partnerships Reference Guide, Version 3.0. Washington, D.C.: World Bank Group.
7. OECD. (2021). Infrastructure Governance for Sustainable and Inclusive Growth. Paris: OECD Publishing.
8. Ministry of Finance, Singapore. (2018). PPP Handbook. Government of Singapore.
9. Canadian Council for Public–Private Partnerships (CCPPP). (2020). Best Practices in Risk Allocation and Project Management. Toronto: CCPPP.

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2025. № 11

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz